

INDHOLD

FORORD

Af *Lise Præstgaard Andersen, Mogens Davidsen*
og *Knud Bjarne Gjesing* 7

RUBRIK

"Havde han været seriemorder, havde han nok været
sådan en, der dræbte folk langsomt med kniv."
Af *Mogens Davidsen* 11

ARTIKLER

Tale og fornuft i *Erasmus Montanus*
Af *Michael Rasmussen* 17

H.C. Andersen og P.C. Skovgaard
Af *Aage Jørgensen* 41

Aristokratisk radikalisme
Af *Leander Møller Gøttcke* 47

Henrik Pontoppidans lille roman *Den gamle Adam*
og dens antropologiske kontekst
Af *Børge Kristiansen* 75

Om betydningen af modalitet og stil hos Henrik Pontoppidan
Af *Mogens Davidsen* 95

Hjalmar Söderbergs ombrydning af genregrænser og
fiktionbegreb omkring 1900. Eksempliceret ved
Historietter (1898) – med danske forbindelseslinjer
Af *Monica Wenusch* 133

Verdenskrigens breve og dagbøger. Om at læse historiske kilder som litterære tekster og litterære tekster som historiske kilder <i>Af Jørgen Aabenhus</i>	149
For livets skyld. Om professor Carl Roos' litteraturforståelse og dens iboende vitalisme <i>Af Lise Præstgaard Andersen</i>	183
"Saa vidunderlig lig en Gallionsfigur". Om anerkendelse, angst og det imaginære i Karen Blixens "Peter og Rosa" <i>Af Jacob Bøggild</i>	219
Den store samfundsromans journalistiske genopstandelse <i>Af Ulrik Lehrmann</i>	241
BIBLIOGRAFIER	
Johan de Mylius. En bibliografi 1968-2014 <i>Ved Aage Jørgensen</i>	271
Lise Præstgaard Andersen. En bibliografi 1975-2014 <i>Ved Aage Jørgensen</i>	291
ANMELDELSER	
Kristina Fjelkestam: <i>Det sublimas politik. Emancipatorisk estetik i 1800-talets konstnærsromaner</i> <i>Af Inger Littberger Caisou-Rousseau</i>	301
Karina Lykke Grand: <i>Dansk guldalder. Rejsebilleder</i> <i>Af Aage Jørgensen</i>	305
Alexandra Herlitz: <i>Grez-sur-Loing revisited. The international artists' colony in a different light</i> <i>Af Inger Littberger Caisou-Rousseau</i>	313
Niels Barfoed: <i>Benedicte – en skæbne</i> <i>Af Lise Præstgaard Andersen</i>	317

FORORD

Vi har 30-årsjubilæum

Nordica – tidsskrift for nordisk teksthistorie og æstetik blev grundlagt i foråret 1984, som det fremgår af billedet ovenfor, hvor bind 1 præsenteres af den dengang ungdommelige redaktion bestående af Johan de Mylius, Knud Bjarne Gjesing, Bo Hakon Jørgensen og Lise Præstgaard Andersen (*Nyt fra Odense Universitet*, nr. 9, 28. maj 1984, s. 141). Tidsskriftets redaktion formulerede lidt senere det stadig gangbare motto: En diskret opposition og en god hukommelse. Det første gik ud på at holde et vågent øje med alt for udprægede og dominerende modetendenser inden for faget, og det sidste på at bevare det historiske overblik. Fra første færd var vi indstillet på stor tolerance, mangfoldighed og solid faglighed, og vi håber, at det er lykkedes for os at opretholde disse idealer gennem de 30 år.

Vi er også stolte af at have givet plads til såvel unge studerende som afgåede universitetslærere – og aldersgruppen midt imellem – ligesom vi har fastholdt ikke alene et dansk, men også et

nordisk perspektiv. Denne bevidste bredde gør naturligvis, at vi har givet afkald på en tydelig, markant profil. Vi har dog udsendt enkelte temanumre – bl.a. i 1994 om Martin Andersen Nexø, i 2005 om Thorkild Bjørnvig og kredsens omkring tidsskriftet *Heretica*, i 2006 om Henrik Pontoppidan og i 2011 om det såkaldte Udkantsdanmark. Det drejer sig om temaer, der har ligget redaktionens hjerte nær. Dog har vi samtidig holdt tidsskriftet åbent for tilgang af artikler om andre emner. Der kunne jo fremkomme synsvinkler og ny viden i løbet af et år, der ikke nødvendigvis forholdt sig til redaktionens valg af temaer, hvor relevante disse end måtte være.

Lidt historie: Johan de Mylius og Bo Hakon Jørgensen trak sig ud af redaktionen i 1988, og fra 1989 til sin død i 2006 var Mogens Brøndsted hovedredaktør. Fra 2007 overtog Lise Præstgaard Andersen dette hverv. Ligesom Knud Bjarne Gjesing har hun således været med fra begyndelsen, og begge er stadig aktive redaktører. I 2011 indtrådte vor kollega fra Syddansk Universitet Mogens Davidsen i redaktionen, og Maria Davidsen og Lars Schonnings tiltrådte som sekretærer.

Nu er det imidlertid ikke kun *Nordica*, der har mærkedag. Dette gælder også to af grundlæggerne, nemlig Johan de Mylius og Lise Præstgaard Andersen, der begge blev pensionerede fra deres universitetsstillinger med tilhørende undervisning i henholdsvis foråret og efteråret 2013, og som begge er fyldt 70 i løbet af september 2014. Selvfølgelig fortsætter begge deres forskningsarbejde. Johan de Mylius arbejder for tiden på en større bog om H.C. Andersen, der skal sammenfatte hans mangeårige beskæftigelse med denne forfatter, og Lise Præstgaard Andersen fortsætter sine studier over vitalismen i dansk kultur, billedkunst og litteratur – med et udblik til nabolandene. Temaet er tidligere præsenteret for *Nordicas* læsere, og også i nærværende bind følger hun op med en artikel om emnet.

En oversigt over deres forskning i den tid, de har været tilknyttet Odense Universitet (nu Syddansk Universitet eller SDU) – hvilket for begges vedkommende vil sige i mere end 40 år – afslutter nærværende bind af *Nordica*. En nærlæsning heraf kan (måske) sige noget om, hvordan de indtil videre er endt ved netop disse forskningsemner og under alle omstændigheder om deres indi-

viduelle ejendommeligheder og præferencer. Endvidere belyses den historiske udvikling i det fælles fag: de nordiske landes litterære traditioner og deres indbyrdes samspil. Bibliografierne er udarbejdet af Aage Jørgensen, der gennem mange år har været en flittig bibliograf i mange sammenhænge og i øvrigt også en trofast bidragsyder til tidsskriftet.

Artikelsektionen spænder fra en undersøgelse af tale og fornuft i Holbergs *Erasmus Montanus* og en kalejdoskopisk skitse af berøringspunkter mellem H.C. Andersen og P.C. Skovgaard, over Georg Brandes' aristokratiske radikalisme til læsninger i Henrik Pontoppidans romaner (to artikler) og Karen Blixens "Peter og Rosa". Den i tidligere numre påbegyndte artikelserie om vitalisme følges op med en artikel om Carl Roos – en højreorienteret vitalist – der supplerer tidligere artikler om venstreorienterede vitalister, og det nordiske perspektiv holdes åbent med en artikel om Hjalmar Söderbergs ombrydning af genrer og fiktionsbegreb omkring 1900. 100-året for udbruddet af 1. Verdenskrig mindes med en artikel om krigens breve og dagbøger, bl.a. skrevet af danske sønderjyder, der ufrivilligt måtte deltage på tysk side. Endelig er nutidens litterære problemstilling repræsenteret med en artikel om den store samfundsromans journalistiske genopstandelse. Bindet indledes med en rubrik om Yahya Hassan.

Bidrag til *Nordica* 2015 sendes til Lise Præstgaard Andersen: lisepa@sdu.dk eller til Maria Davidsen: davidsen@sdu.dk.

Manuskripter kan indsendes hele året og skal være redaktionen i hænde senest 1. juni 2015. De underkastes anonym fagfællebedømmelse. Redaktionen læser selv korrektur.

Lise Præstgaard Andersen Mogens Davidsen Knud Bjarne Gjesing

RUBRIK

Af Mogens Davidsen

“Havde han været seriemorder, havde han nok været sådan en, der dræbte folk langsomt med kniv.”

Der er nok ikke nogen tvivl om, at den største litterære sensation i 2013 var udgivelsen af Yahya Hassans digtsamling, der som titel blot bærer hans eget navn. En kort oversigt over antal trykte eksemplarer siger noget om det uhørte i, at en smal genre som digtet opnår en så umådelig gennemslagskraft. 9. oktober 2013 er 800 eksemplarer af *Yahya Hassan – digte* trykt, og rigtigt mange digtsamlinger – også mange af dem, der får positiv kritik i pressen – ville nok lade det blive ved det.

Der bliver imidlertid hurtigt fokus på det kontroversielle indhold i samlingen, og efter en optræden af Hassan i DR 2 er der allerede 17. oktober trykt 6000 eksemplarer af bogen den dag, den udkommer. 31. oktober er der trykt 25.000 eksemplarer, og den 11. november, efter dødstrusler, overfald, PET-beskyttelse af digteren, en oplæsning på H.C. Andersen Skolen i Vollsmose med flyveforbud over skolen og skarpskytter på taget, er bogen trykt i uhyrlige 100.000 eksemplarer og solgt til udgivelse i Norge, Sverige, Holland, Tyskland og Italien, ligesom en engelsk oversættelse har fået stor opmærksomhed i USA.

Hvordan i alverden kan det lade sig gøre? spørger man sig som en ynder af poesi, der hidtil har nydt den smalle genres eksklusivitet og ”stå-af-ræset-potentiale”, der indbyder til langsom tilegnelse og fordybelse. Ja, det første, man hæfter sig ved, er nok, at

digtene er lige så opspeedede og opmærksomhedsfordrende som den tid, de er skrevet i. Digteren har slået caps lock til og hamret løs på tangenterne om vold, overgreb, hykleri, kriminalitet, hash og sex, og det vil jo altid give anledning til interesse fra høj og lav i Danmark, men 100.000 eksemplarer (vistnok tættere på 125.000 i skrivende stund)?

Skandalesuccesen har naturligvis som årsag, at bogen omhandler ghettoliv, vold mod børn og religion blandt indvandrere, beskrevet af en forfatter, der tager afstand fra det liv og den tilværelsesforståelse, han har fået viderebragt fra sine forældre. Det er noget, der kan få meningsdannere til at lette røven og fare i blækhuse og til mikrofonerne, ligegyldigt om de befinder sig til højre eller venstre i lokalet. Lige fra dansk fjolsepartis stentorrøst, der ser en bekræftelse af islams demokrati- og menneskefjendske beskaffenhed i Hassans digte, til de røde relativister, der bruger bogen som vidnesbyrd om, at alting handler om ulighed og social uretfærdighed i dette land. Pointen er, at disse mennesker ser deres egne synspunkter spejlet i værket, og skulle bogen rumme noget, der ikke uden videre er en udgave af dem selv, så læses der skyndsomst hen over det. Dette gælder ikke mindst de kulturelt og politisk korrekte, der vel egentlig burde have været begejstrede ved tilsynekomsten af en bog, der i den grad sætter problemer under debat i Brandes' hjemland.

Jeg finder det imidlertid meget bemærkelsesværdigt, at Yahya Hassan trods forsøg på assimilering af ham fra alle de nævnte kategorier af den danske offentlighed ikke rigtigt vil have noget med dem at gøre. På trods af debutantpriser og imponerede udtalelser om hans mod og store integritet i så ung en alder (han var 18, da bogen udkom), så vil han ikke uden videre drikke te med Hanne-Vibeke Holst og de andre korrekt indignerede. Han vil hverken være præmieperker eller digterpolitiker, på en måde insisterer han på at kunne forblive en skidt knægt, der da bogen udkom, havde en betinget dom for forsøg på væbnet røveri hængende over hovedet og en straffeattest, som begyndte at have et omfang som en leprelloliste. Han har åbenbart altid været opfattet som sær og provokerende i de miljøer, han har været i. Abu Malek, som var teenager i Aarhus-ghettoen, hvor Yahya Hassan

voksede op, udtaler: "Yahya var en grov dreng. Ikke nogen tøs. Han var sådan en, der slog tilbage, selvom der var fem på ham. Han har nosser. Og så er han ekstrem. Som rapper, som digter og som person. Havde han været seriemorder, havde han nok været sådan en, der dræbte folk langsomt med kniv."¹

"Jeg slap med en betinget dom for forsøg på væbnet røveri og så på det tidspunkt højskolen som min billet ud af ghettoen," fortæller Yahya Hassan. "Men da jeg kom derhen, fandt jeg ud af, at der var en pusher i byen. Og så var det jo nemt nok lige at tage en iPhone på skolen, man kunne sælge. Da de smed mig ud, tænkte jeg, at jeg havde fucket det op. At nu var min billet væk. Men jeg nåede lige at søge ind på Forfatterskolen, inden jeg røg ud. Og så kom jeg ind. To dage efter at jeg var blevet smidt ud af højskolen, blev jeg inviteret ind på Gyldendal af en redaktør, der hed Simon Pasternak. Han havde fået mine digte tilsendt af en lærer fra højskolen. Vi snakkede lidt frem og tilbage, og han sagde, at han syntes, der var en digtsamling der. Vi talte også om det, jeg skrev om. Hvad det ville sige, og om jeg vidste, hvad jeg lavede. Om jeg var klar til konsekvenserne. 'Det er bare sådan, det er,' sagde jeg. 'Det skal ud.'²

Det kriminelle og tilblivelsen af skriften følges ad, og det virker ikke, som om det ene sådan bare kan adskilles fra det andet. Den anløbne karakter er jo ingenlunde ny, når det gælder forfattere, og Hassans mildt sagt afslappede forhold til love og normer minder mig om Aksel Sandemose, der – efter at han i 1928 havde tilsluttet sig afholdsbevægelsen "Frimændene", som bestod af ham selv, Tom Kristensen og tegneren Anton Hansen – holdt en række foredrag for afholdssagen og derefter brugte honorarerne til at leje en bil, fylde den med sprut og køre op til et sommerhus og drikke sig i hegnet. Det er heldigvis ikke altid let for kunstneren at trække vejret i den renfærdige luft, der omgiver de retskafne. Heldigvis, for det kommer der nogle gange kunst ud af.

Og hvad er så kunsten i Yahya Hassans digtsamling? Gør han vores verden større og viser os i sin form og i sin måde at være digter på sider af virkeligheden, vi ikke er opmærksomme på i vores hverdag? (Et par af de kriterier, som jeg i al beskedenhed stiller til god kunst; man vil bemærke, at det er meget langt fra debatskabende fordringer).

Til disse spørgsmål vil jeg svare ja. Det har været nævnt, at Hassan i sit foredrag af digtene benytter sig af en blanding af rap-teknik og koranforedrag. Han messer indadvendt, mens han vugger fra side til side og flytter vægten rytmisk fra fod til fod. Det er meget tydeligt, at digtene først og fremmest skal høres. Det samme gælder for koranen; den skal også høres, hvis man skal fornemme dens særlige appel. Det er jo ifølge overleveringen Guds diktat til profeten Muhammed, som var analfabet. I modsætning til hvad mange danskere gerne vil gøre den til, er koranen ikke en debatbog. Den er en hellig skrift for de troende, Guds egen stemme, som man ikke sådan gør til genstand for verdslig problematisering. Det kan man selvfølgelig synes er urimeligt og uhensigtsmæssigt i et verdsligt demokrati, men sådan er det. Koranens ubetingede krav om lydighed befordrer imidlertid en anden, lidt upåagtet kvalitet i det muslimske åndsliv. Karen Blixen, som i og for sig ikke vidste så meget om islamisk teologi, men som var så fabelagtig en iagttager, omtalte denne kvalitet, når hun om islam sagde: "Jeg har hørt, at Ordet Islam i sig selv betyder 'Hengivelse', og jeg har set den forklaret som 'the religion which ordains acceptance' – den Religion som af Mennesker forlanger *Samtykke*. Og Profeten samtykker da ikke med Overvindelse eller Smerte, men med Henrykkelse. Der er i hans Forkyndelse, saaledes som jeg gennem hans ulærde Menighed kender den, et vældigt erotisk Moment."³

Den hengivelse, Blixen omtaler, som giver sanserne forrang over intellektet, er sjældnen i en dansk kontekst, og derfor skal vi værne om den, når vi møder den. Og vi møder den hos Yahya Hassan. I hans glubskhed, når han æder af verden, som den tager form af joints, kvinder, fare og spænding. Vi dyrker ikke sanselighed i Danmark, vi har meget lidt "erotisk Moment". Vi har masser af pornopatter og skamlæbekirurgi, men ingen erotik. Blixen fortsætter: "'Jeg elsker ædle Dufter, Røgelser og Parfumer,' siger Profeten. 'Men jeg elsker Kvindens Herlighed højere. Jeg elsker Kvindens Herlighed højt, men jeg elsker Bønnens Herlighed højere.'"⁴

Der går en lige linje fra det sanselige til Gud i islam, som må have været inspiration for *Babettes Gæstebud* (1952), hvor den san-

sefornægtende menighed i den pietistiske forsamling, for hvem hverdagen er fyldt med splid og uoverensstemmelse, pludselig får en åbenbaring uden for tid og sted i deres møde med den katolske kokkepiges mad. Det sanselige bliver afsæt for det samvær i Gud, som de nok har drømt om, men aldrig oplevet i deres indadvendte verdensfornægtelse.

Når Blixen skal nævne en danske digter, der har et erotisk moment og en sanselighed, der minder om den islamiske, så er det Aarestrup, hun kommer i tanke om: "Der er en Trolddom paa Din Læbe! Der er en Afgrund i Dit Blik!"⁵ Aarestrup solgte som bekendt blot et par håndfulde eksemplarer af sin eneste digtsamling i sin egen levetid, og når nu Yahya Hassan sælger over 100.000, er det nok ikke, fordi læsepublikummet i Danmark er blevet mere opmærksomt på samlingens erotiske moment. Men det er der; ikke mindst når digtene fremsiges af digteren med en appel fra kernen i den religion, han i den danske ghetto- og proletarversion tager afstand fra. Vedrørende Hassans digtoptræden, så minder den mig om, at Thorkild Bjørnvig engang fortalte mig, at han ved flere lejligheder havde hørt Morten Nielsen læse op. Og Morten Nielsen læste ikke sine digte op, sagde Bjørnvig, han *råbte* dem ud i salen. Og således kan man måske se en forbindelse mellem Yahya Hassans ubændighed og Morten Niensens, hvis livsappetit også var så stor, at han på en måde døde af det.

Lad os håbe for Yahya Hassan, at han trods mordtrusler lever længe endnu, og lad os håbe, at han holder sig fri af de skriftkloge og af Det Danske Akademi, så han ikke ender med at skrive sjasket dansk senmodernisme, middelmådig minimalisme eller realistiske romaner om kvinder, der hedder Randi, som er fattige, men har ben i næsen.

NOTER

- 1 <http://politiken.dk/magasinet/feature/ECE2169134/da-yahya-hassan-blevdigter/> s. 15.
- 2 <http://politiken.dk/magasinet/feature/ECE2169134/da-yahya-hassan-blev-digter/> s. 16.
- 3 Karen Blixen: *Skygger paa Græsset*, Gyldendal 1960, s. 37.
- 4 Ibid.
- 5 Her fra Karen Blixen: *Skygger paa Græsset*, Gyldendal 1960, s. 38.